

Oktoberzaai basis voor topopbrengst tarwe

Wie zijn land vroeg vrij heeft, kan zijn wintertarwe de optimale start geven. Medio oktober zaaien geeft de grootste kans op een topopbrengst. Later zaaien kost kilo's, vroeger zaaien brengt risico's met zich mee. Afgelopen seizoen leidde te vroege zaai in het Zuidwesten tot uitwintering en problemen met gerstevergelingsvirus.

Vijftien ton tarwe per hectare moet kunnen, zeiden de initiatiefnemers van het TT+ project. De afgelopen jaren experimenteerden zij onder meer met precisiezaai, grover zaaizaad en een vroegere zaaidatum. Het teeltsysteem maakte de verwachtingen helaas niet waar, maar kon wel rekenen op veel belangstelling. In de afgelopen tien jaar zijn de opbrengsten van granen nauwelijks gestegen en dat zit akkerbouwers niet lekker.

In Nederland mag de verklaring voor een deel worden gezocht in de geïntensiverde bouwplannen, waardoor het zaaien van wintertarwe steeds verder naar achteren is verschoven. Waar graan is verworden tot 'bouwplanvuller', maakt het doorgaans een late start onder minder gunstige omstandigheden. Het herstelvermogen van tarwe mag dan groot zijn, de achterstand

wordt in de regel niet meer goed gemaakt. Recent onderzoek naar de invloed van zaaidata is er niet, maar volgens graanonderzoeker Ruud Timmer van PPO Lelystad geven de uitgebreide datareeksen van de voormalige Rijksdienst nog steeds een goed beeld. Wie half oktober kan zaaien onder goede omstandigheden, geeft zijn wintertarwe de beste start. Voor het Noorden ligt die datum wat eerder. Zaaien in november kost gemiddeld 5 procent opbrengst, wie zaait in december levert door de bank genomen 10 procent in.

Aan de ene kant komt dat doordat de opkomst vaak slechter is, door de minder gunstige zaaiomstandigheden. Dat nadeel is te ondervangen door het gebruik van meer zaaizaad. Wat niet is te compenseren, is dat de planten minder ontwikkeld de winter ingaan.

In een ideale situatie beginnen de planten aan het begin van de winter al uit te stelen. De graanplant kan de eerste zijspuiten dan tijdens de winter of in het vroege voorjaar aanleggen, wat de productiviteit ten goede komt. Bovendien zijn goed ontwikkelde planten beter in staat om schade bij opvriezen te beperken, door de vorming van kroonwortels.

Te vroeg

Vóór half oktober zaaien geeft in theorie een hoge opbrengst. „Maar dat verschil is minimaal vergeleken met half oktober, of zelfs eind oktober”, zegt Timmer. „Er staan vooral nadelen tegenover. De kansen op uitwintering, problemen met onkruiden en aantasting door gerstevergelingsvirus nemen toe. Maar je hebt het niet altijd voor het uitkiezen. Als de

zaaiomstandigheden eind september goed zijn, dan kan ik me voorstellen dat je niet langer wilt wachten. Vaak zie je een golfbeweging. Is het najaar heel nat geweest, dan zijn telers geneigd om het jaar erop vroeger het land op te gaan.”

Wie afgelopen jaar vroeg zaaide, had pech. Door het warme najaar groeide de tarwe lang door en waren ook luizen lang actief. Productmanager Vincent Coolbergen van Limagrain zag de negatieve gevolgen op uitgebreide schaal terug in het zuidwesten van het land. „Vroeg gezaaide en zwaar ontwikkelde percelen hebben veel te lijden gehad van de strenge winterperiode in februari. Waar geen sneeuwdek lag, is de boel kapotgevroren. Ook zagen we veel aantasting door gerstevergelingsvirus, omdat luizen lang actief bleven. Spuiten heeft wel geholpen. Ik heb de indruk dat telers de laatste jaren steeds eerder zijn gaan zaaien. Vroeger was de vuistregel: 'Zaai niet voor 20 oktober'. Langzaam lijkt dat te zijn verschoven naar 20 september. Deels snap ik dat wel. Als de omstandigheden goed zijn, wil je toch aan de slag. Maar we willen dit jaar nog eens bij telers benadrukken dat de eerste week oktober nog steeds vroeg is.”

Grotere ziektedruk

Naast gerstevergelingsvirus zijn vroeggezaaide percelen gevoeliger voor infecties van diverse schimmels zoals roesten en septoria. Die kunnen gemakkelijker overgaan van oude graanstoppels naar jonge, net bovenkomende

gewassen, omdat schimmels bij hogere temperaturen zich sneller ontwikkelen. Het kan hierdoor zelfs nodig zijn om in het najaar een fungicidebespuiting uit te voeren.

Een bezwaar tegen een van de uitgangspunten van het TT+ project –vroeger zaaien– was dan ook dat bij het op grote schaal vroeg zaaien zowel de schimmel- als luizendruk zou kunnen oplopen. Aan de andere kant is het aantal telers dat vroeg kan zaaien relatief klein, gezien het grote aandeel van onder andere aardappelen en bieten in het bouwplan. Bieten blijven door de langere campagne bovendien vaak langer staan.

Dit jaar moeten telers extra alert zijn op gerstevergelingsvirus, waarschuwt PPO-man Timmer. „Door de gunstige omstandigheden afgelopen seizoen, is er vermoedelijk veel virus aanwezig. Een groot aantal bladluizen zal het bij zich dragen. Als je dan opnieuw vroeg gaat zaaien, en je krijgt een warm najaar, dan loop je risico. Normaal gesproken geldt dat je in het najaar geen bespuiting hoeft uit te voeren. Wel moet je in het voorjaar bedacht zijn op de aanwezigheid van luizen, zeker als de winter zacht is geweest. Wat dat betreft, hebben ze het in Frankrijk en België gemakkelijker. Daar mag zaaizaad worden behandeld met Gaucho en ben je van het probleem af.”

Stikstofgebrek

Terug naar het verhogen van de opbrengst. Ook CZAV-teeltspecialist Ton Hendrickx houdt zich bezig met de mogelijkheden hiervoor. De zaaidatum is daarin slechts een onderdeel.

„Natuurlijk is het belangrijk om niet te vroeg en niet te laat te zijn. Ik heb afgelopen seizoen meerdere voorbeelden gezien van vroege rassen die te vroeg zijn gezaaid. Die zijn te ver ontwikkeld de winter ingegaan en gesneuveld. Ons advies is altijd geweest: start in de tweede week van oktober met zaaien. Tot half november is er nauwelijks invloed op de opbrengst.”

„Een juist zaaitijdstip is de basis, maar het is nog niet genoeg voor een topopbrengst. De reden dat de opbrengsten niet verder stijgen, is volgens mij gebrek aan stikstof. In 1993, met de komst van de triazolen, haalde ons vasteklantenpanel al 9,3 ton per hectare. Op die opbrengst zitten we nog steeds. We staan dus al bijna twintig jaar stil. Ook toen al hadden we uitschieters naar 12 ton per hectare. Die telers strooiden dan wel 325 kg stikstof.”

„In onze proefvelden zie ik dat de potentie voor een grotere opbrengst er gewoon is. Op veldjes waar we bij wijze van proef 320 tot 340 kg stikstof hebben gestrooid, haalden we 14 ton per hectare. Met de huidige gebruiksnorm van 245 kg stikstof per hectare kunnen we dus niet het maximale uit de rassen halen. De oude stelregel van 25 kg stikstof per ton korrel laat dat al zien: bij een gift van 245 kg zit je onder de 10 ton te strooien. Ook voor voldoende eiwit heeft de tarwe meer stikstof nodig. In het Zuidwesten telen we 80 procent bak- of maalwaardige tarwe. Dat betekent dat we mikken op 13 tot 13,5 procent eiwit. Maar er zijn jaren dat we blijven steken op 10,5. Ook dat wijst op een tekort aan stikstof.” ■

Gerstevergelingsvirus voor zijn

Gerstevergelingsvirus (gvv) wordt overgedragen door bladluizen. Het virus is persistent, wat betekent dat een eenmaal besmette luis zijn leven lang de ziekte blijft overbrengen. Gvv veroorzaakt ook schade in tarwe. Aangestaste planten verkleuren geel, vanuit de top van de plant. De planten stoelen sterk uit, maar blijven achter in de groei en vormen minder aren. Bij een flinke aantasting kan de opbrengstderiving oplopen tot enkele tonnen per hectare. Meestal veroorzaakt het virus geen schade in de noordelijke provincies en blijft het in het Zuiden bij een pleksgewijze aantasting. Een

vroege zaai vergroot de kans op besmetting, vooral in een warm najaar. Spuiten in het najaar en/of voorjaar kan dan nodig zijn. Verraderlijk hierbij is dat de aantasting in de herfst nauwelijks zichtbaar is. Dat komt pas in het voorjaar, wanneer de temperatuur stijgt en de bladluizen weer actief worden. Als het klimaat verder opwarmt, kan gvv een grotere rol gaan spelen. Onderzoekers in Duitsland hebben in wilde gerst resistentiegenen gevonden tegen het virus. Op termijn kunnen veredelaars hiermee rassen beter bestand maken tegen de ziekte.

